УДК 368.61 (477)

Бобошко Л.І.
аспірант,
ПВНЗ «Європейський університет»

СВІТОВИЙ ДОСВІД ОПОДАТКУВАННЯ МАЙНА ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ

WORLD EXPERIENCE OF PROPERTY TAXATION AND OPPORTUNITIES OF ITS' USING IN UKRAINEI

АНОТАЦІЯ

У статті досліджено досвід зарубіжних країн щодо справляння майнових податків та визначено особливості оподаткування нерухомого майна, відмінного від земельної ділянки, транспортного податку та плати за землю для покращення ефективності справляння вищезазначених податків в Україні.

Ключові слова: майно, зарубіжний досвід, податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки.

АННОТАЦИЯ

В статье исследован опыт зарубежных стран относительно взыскания имущественных налогов и определены особенности налогообложения недвижимого имущества, отличного от земельного участка, транспортного налога и платы за землю для улучшения эффективности взыскания вышеупомянутых налогов в Украине.

Ключевые слова: имущество, зарубежный опыт, налог на недвижимое имущество, отличающееся от земельного участка.

ANNOTATION

In the article investigational experience foreign country in relation the production of property taxes and the features of taxation of real property other than land, vehicle tax and land tax for the improvement of efficiency of production of aforementioned taxes in Ukraine.

Keywords: property, foreign experience, real estate tax, distinct from land.

Постановка проблеми. На сьогодні в умовах фінансової кризи Україна потребує соціально-економічного перетворення. Одним з пріоритетних напрямів подолання якої є реформування Податкового кодексу України. Серед всіх напрямів особливого значення набуває підсилення ролі та ефективності оподаткування майна. Актуальність цих податків пояснюється можливістю збільшення надходжень до бюджетів та цільових фондів. Майнові податки характеризуються такими позитивними сторонами, як складність зменшення об'єкта оподаткування, можливість стимулювання розвитку виробництва та вирішення фінансових проблем держави та органів місцевого самоврядування. Але поряд із позитивними сторонами існує тенденція невиправданого звільнення від оподаткування заможних власників майна.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблематики особливостей встановлення та реформування майна присвячені наукові роботи відомих зарубіжних та вітчизняних науковців та економістів: А. Сінга, Е. Волфа, Н. О'Коннора, Н.М. Бобох, А.С. Овчаренка, В.П. Мартиненко, О.К. Терентьєвої, О.А. Фрадинськогота інші.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Відсутність наукових робіт по дослідженню майнових податків, стає наслідком того, що загальні принципи регулювання податкової системи вивчені недостатньо повно. Відповідно все вищевикладене зумовило до вибору теми дослідження, її актуальність та значення.

Мета статті полягає у вивченні й аналізі перспектив та напрямів реформування оподаткування майна в контексті міжнародного досвіду.

Виклад основного матеріалу. Досвід справляння податку на майно в Україні за останні роки показує багато погрішностей, які обумовлені невирішеністю як суто теоретичних проблем, так і невизначеністю багатьох технічних процедур – механізму обчислення, переваги у наданні пільг та плануванні.

Основною перевагою цього виду оподаткування є практично повна неможливість його уникнення, що робить його одним з найкращих податків з точки зору держави, але в той же час це один з найгірших податків з точки зору платників податків. Дивлячись на обережні кроки українського уряду з обмеженого використання податків на майно, оскільки саме ці податки сплачує переважна більшість населення країни і при значному податкову можуть викликати значне соціальне обурення.

Пріоритетними задачами податкової реформи, що проводиться сьогодні, стає послідовне зниження податкового тиску. Податкова система стає більш раціональною, скорочується число податків та зборів, знижуються податкові ставки. З урахуванням податкових змін система майнового оподаткування значно видозміниться, тобто податки на майно стануть одними з основних джерел доходів держави. [3, с. 169].

Більшість країн світу практикують майнове оподаткування. Така практика показала, що податки на майно стають вагомим джерелом наповнення місцевих бюджетів, забезпечуючи значну частину їх надходжень. Зарубіжний досвід системи майнового оподаткування платників податків виділяє чотири основних підходи до сплати податків[8, с.348-349]:

– податки на окремі види майна –застосування окремого податку – плати за землю, транспортний податок, податку на нерухомість. Подібна схема оподаткування діє в Україні;

– чистий податок на майно -оподаткування комерційного та промислового майна, яке перебуває у власності платника податку. Такий податок застосовують у США, Німеччині, Канаді, Данії, Нідерландах, Франції;

– податки на перехід права власності на майно –характерною ознакою є наявність прогресивної податкової шкали, яка диференціюється залежно від родинних зв'язків та розгалуженої системи податкових пільг. Даний вид обов'язкового платежу активно застосовується у Швеції;

– податок на приріст капіталу – являє собою податок на доходи від реалізації активів, що перебувають у власності платника податку. При цьому такий дохід може оподатковуватися як у складі податку на доходи чи прибутки платника податку (Україна) так і шляхом застосування окремого виду обов'язкового платежу (Австрія, Великобританія, Ірландія, Португалія).Порівняємо в контексті даної класифікації чинні податки на майно в економічно розвинутих країнах та в Україні.

Оподаткування майна справляється приблизно в 130 країнах світу. В Нідерландах надходження від податку на нерухомість досягають до 95% в загальному обсязі доходів місцевих бюджетів, 81% – в Канаді, 52% – у Франції, в США рівень доходів від цього податку коливається в широкому діапазоні від 10 до 70% в залежності від території.

Сучасна податкова система України виділяє такі податки на об'єкти майна, як податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, транспортний податок та плата за землю. Водночас у світі набули поширення майнові податки, серед яких можна виділити податок на приріст капіталу, податок на майно юридичних осіб чи податок на предмети розкоші, що не знайшли відображення у національному законодавстві.

В міжнародній практиці склад структури податків на нерухоме майно є одним з суперечливих питань оподаткування майна. Запровадження податку на нерухоме майно відмінне від земельної ділянки в державі викликало багато запитань серед платників податків та зборів. Ясно, що введення даного податку на нерухомість потребує великої підготовчої роботи, яка проведена в країні неналежно. Вигідним варіантом для України буде звернутися до досвіду західних країн, де подібний податок з успіхом застосовується протягом багатьох років.

На сьогодні актуальною є модель ринкової вартості в контексті використання оподаткування нерухомості. Тому в перспективі варто здійснити перехід до системи оподаткування об'єктів нерухомого майна на основі такого підходу, замінивши діючу систему на основі площі. Такий досвід успішно застосовується в Великобританії, Німеччині, Голландії, Іспанії, Швеції [5].

Зарубіжна практика справляння аналізованої податкової форми свідчить, що податок на нерухомість є надійним джерелом доходів місцевих бюджетів у федеративних державах (США, Канада, Німеччина, Австралія) так і в ряді унітарних держав (Великобританія, Японія, Корея, Польща) [5].

Актуальним для України з цього приводу є досвід Франції, де не оподатковуються на протязі перших двох років новобудови в сільській місцевості та на строк до 5 років будівлі, збудовані за технологією раціонального збереження енергії.

Переважна більшість країн світу стягує податок на нерухоме майно з забезпечених верств населення. В Україні навпаки, зовсім протилежна схема оподаткування громадян, яка справляється переважно з порівняно небагатих верств населення. Тому негативною стороною справляння податку на нерухомість в Україні є то, що майже 80% населення України має рівень матеріального забезпечення значно нижчий від середнього його розміру [1, с. 31].

Провівши паралелі між нормами Податкового кодексу України стосовно оподаткування нерухомого майна та зарубіжної практики справляння податку на нерухомість вагомого значення для вирішення більшої кількості проблем варто: застосувати пільги при оподаткуванні податком на нерухоме майно, відмінне від земельних ділянок, впровадити прогресивні ставки податку на нерухомість, розміри яких повинні зростати залежно від площі об'єктів нерухомості. Для подальшого розвитку системи оподаткування нерухомості слід звернутися до практики світових країн, де базою оподаткування є ринкова вартість об'єкта нерухомості, а не його загальна площа.

На сьогодні поширеним серед забезпеченого населення є придбання нерухомості. Актуальність та корисність такого придбання дозволяє власнику надійно зберігати свої заощадження, а також отримувати певний дохід. Така ситуація є наслідком росту необґрунтовано рівня цін на нерухомість в Україні, а в деяких випадках є можливість провести паралель зі міжнародними цінами.

Світова фіскальна практика податку на рухоме майно у більшості випадків представлена оподаткуванням транспортних засобів (вантажні і легкові автомобілі, мотоцикли, моторні човни, літаки тощо), а також устаткування та обладнання для цілей отримання прибутку. Так, податки на рухоме майно включають рухомі речі: витвори мистецтва, автомобілі, літаки, водні судна, гроші, цінні папери, майнові права тощо.

В Україні цей податок, згідно з розділом VII Податкового кодексу України, був представлений у формі збору за першу реєстрацію транспортного засобу. Так, як розділ VII виключено на підставі Закону № 71-VIII від 28.12.2014 р., то з 01.01.2015 року почав діяти вперше введе-

ний транспортний податок, який є складовою податку на майно. Відповідно, платниками цього податку є фізичні та юридичні особи, у тому числі нерезиденти, які мають зареєстровані в Україні згідно з чинним законодавством власні легкові автомобілі, які є об'єктом оподаткування (п. 267.1 ПКУ) [2].

Так, у європейській практиці оподаткування транспортних засобів є певні тенденції, у яких відображається прагнення законодавця реалізувати принцип соціальної справедливості майнового оподаткування та вдалого поєднання фіскальної й стимулюючої функцій майнових податків. Головна з цих тенденцій – стимулювати власників транспортних засобів придбавати автомобілі з найменшим впливом на навколишнє середовище або дорожнє покриття, у зв'язку із чим як база оподаткування використовуються такі параметри транспортного засобу, як обсяг викидів вуглекислого газу, об'єм або потужність двигуна, маса.

Особливістю правового механізму цього податку є високий рівень деталізації об'єктів і баз оподаткування (термін використання, типи транспортних засобів, потужність, обсяг циліндрів двигуна, довжина, маса тощо). Наприклад, у Франції, Італії, Бельгії – потужність двигуна автомобіля, у Нідерландах, Китаї та Японії – вага автомобіля, у Німеччині – об'єм робочих циліндрів двигуна [6].

Необґрунтованим залишається той факт, що законотворець поєднує об'єкт обкладення транспортним податком та час використання автомобіля, що немає ніякого логічного пояснення. Саме цей спосіб є дуже складним для обчислення. Тому слід відштовхуватися від часу реєстрації автомобіля, а не року його випуску.

Інша тенденція оподаткування транспортних засобів – прогресивне оподаткування власників транспортних засобів за умови використання як бази оподаткування вартості транспортного засобу. У цьому випадку оподаткування власників має не природоохоронні та стимулюючої функції, а має на меті поповнення дохідної частини бюджету за рахунок оподаткування «предметів розкоші», володіння товарами не масового попиту.

З огляду на те, що український законодавець вибрав як об'єкт оподаткування лише певний вид транспортного засобу з конкретними параметрами двигуна і строку використання, можна зробити висновок, що метою запровадження зазначеного податку є поповнення дохідних частин місцевих бюджетів за рахунок оподаткування власників «предметів розкоші». Адже поза об'єктами цього податку залишилася низка транспортних засобів, які є більш коштовними за автомобілі, крім того, такий критерій автомобіля, як об'єм циліндрів двигуна і строк його використання, не є об'єктивним показником цінності автомобіля.

Логічно, що єдиним об'єктивним показником цінності транспортного засобу є його оцінна вартість. Проте використання вартості як бази оподаткування ускладнює адміністрування податку. Якщо законодавець відійшов від використання вартості як бази оподаткування транспортного засобу, утілення ідеї оподаткування «предметів розкоші» та прагнення до втілення принципу справедливості в майновому оподаткуванні, варто реалізовувати за рахунок розширення переліку видів об'єктів оподаткування транспортного податку й відповідним корегуванням ставок податку залежно від виду транспортного засобу та його технічних характеристик.

Варто зазначити, що ідея оподаткування «предметів розкоші» в Україні не нова, адже в Верховній Раді Україні ще з 2012 р. було зареєстровано низку законопроектів, що передбачали оподаткування окремих транспортних засобів, які можуть бути зарахованими до «предметів розкоші», проте всі вони були зняти з розгляду й відхилені.

У 2015 р. Постановою Верховної Ради України був відхилений проект Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо оподаткування окремих транспортних засобів, що можуть бути віднесеними до предметів розкоші» [2]. Проектом була запропонована формульна система визначення розміру податку, з застосуванням таких баз податку, як вартість (установлену по каталогу чи в салоні), об'єм двигуна, потужність, вік, довжина (для човна, яхти). Такий формульний метод нарахування податку має на меті оподаткування коштовних транспортних засобів (вартістю більше ніж 40 тис. євро) з прогресивним збільшенням суми податку пропорційно вартості транспортного засобу, об'єму й потужності двигуна. Зазначений проект має низку недоліків у частині юридичної техніки та невизначеності у процедурі адміністрування [6].

Розробка подальших шляхів удосконалення адміністрування транспортного податку неможлива без звернення до міжнародного досвіду з урахуванням позитивних та негативних тенденцій у його справлянні. Тому ретельне вивчення реформаторського досвіду зарубіжних країн та його адаптування до вітчизняних умов посприяє підвищенню ефективності й результативності роботи податкових органів щодо наповнення місцевих бюджетів. Соціальний принцип та податковий тиск на населення країн з розвиненою економікою (Данія, Ізраїль, Австралія, Японія) у яких транспортний податок обчислюється залежно від вартості автомобіля, розприділяється пропорційно доходам населення.

Міністерство фінансів України розробило проект Податкової реформи, де вагомі нововведення стосуються змін відносно чинного податку на авто з об'ємом двигуна більше 3 літрів, так відбудеться заміна на більш справедливе оподаткування розкішних авто класу «люкс» молодше п'яти років (вартістю понад 1 млн. грн.), перелік яких буде складено Кабінетом міністрів [4].

Причинами несправедливості транспортного податку з власників авто середнього класу проявляється в тому, що:

по-перше, не обкладається податком більша кількість авто преміям – класу, яка має двигуни меншого об'єму, ніж 3 000 см^3, завдяки новітнім технологіям, але вони залишаються вважатися елітними, адже коштують дуже дорого;

по-друге, відсутність обкладання транспортним податком яхт та літаків.

Неефективність нового податку полягає в тому, що ніде у світі не нараховується податок на об'єм двигуна, а береться – з потужності. Від так об'єм двигуна автомобіля абсолютно не є показником розкоші або достатку його власника.

Таким чином, оподаткування транспортних засобів в Україні стане можливістю для більшого наповнення бюджету з заможних власників авто, зробивши цим крок до більш справедливого перерозподілу багатства в українському суспільстві.

Варто сказати, що питання оподаткування землі в Україні є досить дискусійним. Світова практика відносить земельний податок до податків на власність. Натомість в Україні він належить до майнових податків. Однак земельні ділянки мають значні відмінності в порівнянні з іншими природними ресурсами, адже вони можуть надаватися у приватну власність, а не лише у користування [1, с. 34].

Оподаткування землі в розкинутих країна світу має свою систему земельного оподаткування з певними відмінностями. Враховуючи це можливо виділяють критерієм методики його нарахування три основні моделі зарубіжного регулювання земельного податку. Так, в одних країнах він справляється окремо (Естонія, Латвія, Сінгапур, Тайвань), в інших – як складова податку на нерухомість (Болгарія, Чехія, Латвія, Угорщина, Канада, Фінляндія, Японія, Кіпр, Гонконг, Німеччина, Нідерланди, Ірландія) або як складова навіть декількох податків (Китай, Польща, Франція) [7].

Наприклад, досвід Канади у визначенні ставки податку показує що, в першу чергу визначаються місцеві потреби, а потім фіксується ставка податку на землю. При чому земля оцінюється із ринкової вартості і зазвичай ставки можуть суттєво відрізнятися. Такий розрахунок ставок є цілком правильний і тому викликає довіру до місцевих органів влади і зменшує ухилення від сплати податку [5]. А у Чехії ставки податку залежать від типу і призначення земельної ділянки, які можуть коригуватися місцевими органами влади поправочним коефіцієнтом залежно від заселеності муніципалітету. Що стосується оподаткування землі в Китаї, то воно здійснюється декількома податками залежно від: місцезнаходження земельної ділянки (податок на використання міської землі), призначення (податок на володіння сільськогосподарською землею) та форми власності (податок на міську нерухомість).Не звертаючи увагу на різноманітність податків, їх граничні ставки визначаються на центральному рівні з місцевим коригуванням.

Україна, реформуючи власну систему оподаткування спирається на досвід Польщі, відповідно до якого для оподаткування землі використовують три податки: податок на нерухомість (земля, будинки, споруди), сільськогосподарський податок та лісовий податок. Особливістю обчислення податку на землю в цій країні є площа земельної ділянки, а не її ринкова вартість. Застосування такого підходу викликає певні сумніви, оскільки не враховується розвиток ринкової економіки і нерівномірно розподіляється податковий тиск, хоча він досить прозорий і простий при адмініструванні. Що стосується застосування такого досвіду в нашій країні, то він використовується тільки в частині обчислення площі.

Також досить важливим для України є болгарський досвід оподаткування. При чому в Болгарії податок на нерухоме майно найнижчий в Європі. Базою оподаткування служить оцінка нерухомого майна та визначається для кожного муніципалітету відповідною радою. Застосування земельного податку у зарубіжних країнах стимулює власника чи користувача до економічно ефективного використання землі. Наприклад, у випадку не оброблення земельних ділянок у Болгарії їх власники оподатковуються за підвищеними ставками земельного податку, що надає економічний стимул для постійної її обробки. А в Італії використання земельної ділянки не за призначенням, оподатковується за збільшеними коефіцієнтами максимально до 300%.

Проаналізувавши вище наведене, можна дійти до висновку, що:

1. Міжнародний досвід в організації оподаткування землі досить розгалужений і складається з таких трьох моделей оподаткування: земельний податок справляється окремо, земельний податок визначається як складова податку на нерухомість або навіть як складова декількох податків. У більшості країн земельне оподаткування здійснюється в межах податку на нерухомість.

2. В переважна кількість зарубіжних країн оподаткування землі, посідає значне місце наповненні місцевих бюджетів.

3. Механізм плати за землю на сьогодні діє недосконало. Запропоновані зміни здатні посилити значення плати за землю в просторі земельних відносин.

Висновки. Як відомо, Україна характеризується найбільш обтяжливою податковою системою у світі. Тому терміновим завданням реформування українського податкового законодавства є зниження податкового навантаження, оскільки податкова система повинна забезпечувати акумуляцію фінансових ресурсів, достатніх для виконання конституційно закріплених функцій держави.

Тому, враховуючи проаналізовані в дослідженні особливості оподаткування майна в Україні та за рубежем можна підвести логічний підсумок спостережень, які є вагомими інструментами перспективного розвитку оподаткування майна.

По-перше, можна підкреслити, що в нашій державі система майнового оподаткування перебуває на стадії становлення і в порівнянні з іншими країнами, кількість майнових податків є незначною.

По-друге, оподаткування нерухомості є перспективним напрямом подальшого реформування системи оподаткування.

По-третє, порівнявши підходи щодо застосування транспортного податку в зарубіжних країнах та в Україні, можна стверджувати, що податок з транспортних засобів слід стягувати з власників дорогих автомобілів шляхом запровадження прогресивної шкали оподаткування. Тому прийняті зміни до Податкового кодексу є не обґрунтованими, таке оподаткування авто не принесе додаткових коштів до бюджету нашої держави, а лише посилить соціальне обурення серед населення.

По-четверте, для подальшого реформування плати за землю в Україні варто опиратися на болгарський досвід оподаткування, оскільки базою оподаткування служить оцінка нерухомого майна та визначається для кожного муніципалітету відповідною радою.

По-п'яте, слід зазначити те, що існують слабкі місця у чинному в Україні порядку справляння податку на нерухоме майно, відмінне від земельних ділянок. Для ефективного розвитку системи оподаткування нерухомості слід звернутися до практики світових країн, де базою оподаткування є ринкова вартість об'єкта нерухомості, а не його загальна площа.

В цілому досвід зарубіжних країн свідчить про ефективність податкової та бюджетної системами, розробленої в кожній країні відповідно до відповідних особливостей розвитку.

Таким чином, щоб забезпечити стале економічне зростання необхідно удосконалювати податкову політику, за основу взявши підвищення соціальної справедливості серед населення. Перспективами для подальшого визначення податкового потенціалу земельних ділянок, транспортних засобів, та вдосконалення алгоритму оподаткування майна нерухомості.

Адаптуючи податкове законодавство України у відповідність до світового досвіду не слід брати за основу законодавство та систему справляння податку якоїсь однієї із країн, краще запозичити найкращий досвід інших держав під час реформування вітчизняної системи оподаткування.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бобох Н.М. Оподаткування землі як об'єкта нерухомого майна в Україні / Н.М. Бобох // Формування ринкової економіки в Україні : [зб. наук. праць]. – Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2011. – Вип. 16. – С. 30–35.
2. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законів України (щодо податкової реформи)» від 28.12.14р.№ 71-VIII: [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show7119.
3. Мартиненко В.П. Зарубіжний досвід становлення майнового оподаткування / Мартиненко В.П. // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону : науковий журнал. –Івано-Франківськ : Вид-во ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2014. – Вип. 10. – Т. 2.–291 с.
4. Мінфін спростовує плани відновлення транспортного збору для всіх авто: [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://news.finance.ua/ua/news/-/3583 54 /minfin-sprostovuye-plany-vidnovlennya-transportnogo-zboru-dlya-vsih.
5. Налог на недвижимость. Когда и сколько заплатят украинцы. Бизнес вести: [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://business.vesti-ukr.com/storage/asset/image/2015/05/11/3/17/f84/5a4e818e6ab5df85;d908f7. Jpg.
6. Овчаренко А.С. Транспортний податок в Україні: стан і перспективи / Овчаренко А.С. // Порівняльно-аналітичне право: [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.pap.in.ua/2_2015/58.pdf.
7. Терентьєва О.К. Зарубіжний досвід державного регулювання земельного оподаткування/ Терентьєва О.К. // Інституту права імені Володимира Сташиса КПУ: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://lib.uabs.edu.ua/library/\P_Visnik/Numbers/2_7_2012/07_02_08.pdf.
8. Фрадинський О.А. Вітчизняний та світовий досвід еволюції оподаткування нерухомого майна / О.А. Фрадинський // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – № 6. – Т. 4.– С. 346–351.